

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՈՒՆԱԳՈՅՆ ԵՒ ՈՍԿԵԻԱՌՆ ԹԱՆԱՔԻ

ՎԱՍՆ ԽՈՐԱՆԱՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

..... (Մե)կոն (վար)գազուն է։ Ախրասպիտաճ՝ մեռելի գուն է։ Ժանկառ (զաֆրան) քացախով թրջէ խառնէ չորր... ոնջէ Ժանկառն սպիտակ (խառնէ) փիրիգի գուն է։ Մե ոխր... լրմոզ կարմիր եղիայի է։ Զառիկ կարմիր զըռնեղին կասէ... ա... որդ պատաշխանի. գ. պապաթ է, ա. մուգ, ա. մաւի, ա. չամաթ, Ղըմըզ չո... զան, շիպ, լուծր, զընճուֆր. զըռնեխ, զառիկ, սիլիկոն, զաֆրան, ոխրա, Ժանկառ, լեղակ, սպիտաճ... յիհահ, լաք, անկիլի։

Առաջին դուռն, գրադրութեան արուեստն. սև ք... թանաքն որ մուրաքափ կոչեն։ Առնուն նուկի մի... գըղթորդ. նուկի ջուր. կոտրէ որ չբաժնի, և լից 'ի պուտուկն թրջոց է աւր. բայց գ. դ. Ժանկոտ երկաթ. ք... եփէ կէս... գրես 'ի թուխթն, նա չիոխի և չնապաղի, այլ գրին եզերքն փայլի. ապա վար առ և քամէ որ հովանա, հանց որ մատ... իմանայ աւուր մի յառաջ թրջէ զառնասպն որ շարպաթ լինի. լից 'ի ներս և որմի աւելով զարկ շատ, և առ զփրփուրն երեսէն և ըղընկիդ կաթեցոյ, և ցըքէ, և տես թէ կապուտ է՝ հերթէ է. և գրէ աննշաշտա թխթի, և տես թէ գունն սև է և չի պաղիլ բաւական է. թէ չէ՝ այլ ամ բաւական, և թույ որ նստի աւար. ա զիշեր. և չաքրտա արա և դիր արեգակն է աւր. թէ ձմեռ է՝ լից 'ի պուտուկն և դիր 'ի վերայ հով թունթիրն որ կամկար եռայ, և առ գիր 'ի վայր՝ որ հովանայ, և լից 'ի յապիկի բղուխ, և քիչ քիչ կաղմարն լից, և գրէ, և զգրչն ծայրն կարճ զուգէ և բոլոր. և հաւասար զճը

ղերն և 'ի փորոյն դիհէն կտրէ, և զգա նակին բերանքն դիւր կալ 'ի կտրեւն և գրելուն ուժն 'ի վերայ բութանդ արա, և զաչքդ անթարթ 'ի հետ։

ա անգամ եփես. թէ ուժ մնա՝ ք անգամ եփես. յետին ու յառաջին յիւրար խառնես կ'աւիրի... եղլի քան առնասպ լըլուս՝ պաղի, այլ լըլուն՝ աւիրի. աւիրածըն տաքցընես, առչասպ լըլուս՝ կու բռնէ, լաւ գիր կու լինի, խնդաս, գրես. զի ցամաքել յուշանա. թէ վրա տանիս, իրար կու կաչի, աւերէ, չի գրուիլ. թէ թանձր եփես. չոր առչասպ լըլուս՝ թանձր կու լինի, գրչէն վրայ չգա։ Առչասպ լրի շարպաթ էրէ, լից. թէ թերեփ էնես, առչասպ լըլուս՝ նա գրելն չի ցամաքիլ, աւեր է։

Այնպէս նշան երէ թէ ջուրն շատ թէ քիչ, մինչև գղթորն երեսայ, ապայ յետ առ։ Թէ գլատորն երես, ջուր լըլուս՝ եփի նա աւիրի ու այլ չի լինիր։

Խրատք ոսկի շինելոյ. վասն ծաղկի Զուկին այսպէս հալէ. առ զազնիւ ոսկին և տուր ծեծել քան զվարախ. ապա կտրատէ մանար և լից 'ի նոր բուժակ և մոռյ 'ի քուրայն զգործելին. խուբն գիր, և մեղձ փչէ որ կարմիր։ Ապա լից 'ի վերայ ամէն մթխալ ոսկոյն գ. մթխալ անտիկ. և քիչ թոզ ու հան, և թափէ 'ի վերայ սպիտակ թխտին՝ որ 'ի մէջ ջրին լինի. ապա առ 'ի մէջոյ փոյթ, և լուա քաջ՝ որ կեղտն երթա և քան զկարադ ճապաղի. ապա գիր 'ի մէջ աթլաս կտաւի, ու քամէ որ սըն. դիկն ելնէ։ Ապա առ ամէն մթխալ ոսկոյ՝ ծ. մթխալ փարսի քուքուրդ, ու լից 'ի մակաղաթն, ժիր կապէ ու աւրմ

քեռք տուր, յայնժամ լինի քան սև մուր:

Ապա լից 'ի բուդակն, և 'ի վերայ գործելի կրակի դիր, ու փչէ որ այրի, և մնա ոսկին քան զչէկ հող: Ապա համն 'ի վերայ մարմառ սալին ու աղա քաջ. յետ հան 'ի սպրկիկ աման ապիկի, և լուսն որ յիստակի: Ապա զկենդանի կիրն դիր 'ի ջուրն աւր մի, և զյիստաւ կրն. և այնով լուսն է հետ որ պայծառանա, և յետոյ քաղցր ջրով լուսն և սաղով՝ զրէ 'ի վերայ բատանո, թո՛ղ քոր չորանայ, ապա աղմով զարկ որ փայլէ:

Այլ խրատք ոսկոյ: Ա՛ռ զաղբիւ վառախն, ծեծած ոսկին՝ որչափ և կամիս, և սակաւ ծոր մեղր, կամ սպիտակ սոսիճն հալած, լից 'ի շինի աման, և զոսկին տերև տերև 'ի ներս ձգէ, և աղէկ տորթէ մատամբդ՝ որ միանա 'ի մեղրն քան փոշի. ապա լից 'ի ներս ջուր, և լուսն որ մեղրվուրն երնէ, թո՛ղ որ նստի ոսկին 'ի յատակն². նաև ըզլուրն քամէ 'ի յայլ պնակ, որ թէ մնացեալ լինի յայն ջուրն ոսկին՝ նա պարզի, և դարձեալ լուսն և թո՛ղ որ ցամաքի, և ապա սաղմի ջրով զրէ, և այլ նոյն է:

Վասն զանազան գունոց՝ որ 'ի մէջ

1 Ի լուսանցոն՝ սաղմով, աստ և 'ի զինիս:

2 Յօրինակն մինչև ցատտ բոլորագոր, իսկ աստի և անգր՝ նստր դրոյմաւ այս միջակեալ հատուած յատար գրչէ, զերկուսն էջս, յետ որոյ սկսանի դարձեալ յառաջ վարել բոլորաւ գրով խրատքն փասն ոսկոյն:

« Վասն լուգ թանաքի: Ա՛ռ որթն... լան և լից 'ի կտաւէ պորկուծ, և ըստ չափոյն ջուր. և նոր կշեկած պղնձով 'ի վերայ կրակին դիր. Բ, Գ եռ գաւ. յայնժամ զպոռուզ լուգն մանտրեռ ու ներս լից եփէ. երբ Բ եռ գաւ, յայնժամ լից 'ի ներս զլուրծին փոքր փոքր. ու հետ զգոյն տէս, երբ հաւանիս՝ 'ի վեր առ »:

« Այլ աղչ լուգ եփելու: Ա՛ռ որդնաւըսն չափ տէս, և լից 'ի վերայ 'ի չափ ջուր, և եփէ որ մնա Ա չափ և կէս, ապա քամի և զջուրն առ, և զայն կէս չափ ջուրն կռէ և յետ դիր. և Ա չափն առ. և քանի կէս չափ ջրիդ՝ զկէսն առ լուգ ըստած որպէս մանր կորկոտ, և եփէ մեղմ կրակով. խառնէ մինչև որ գառնա լուգն միայն կտոր՝ որ քան զձուլին. և թէ ջուրն պակասի՝ դուռ զայն կէս չափ ջուրն 'ի վերայ լից ու փայտով խառնէ անգաւար. և եփէ սակաւ մի որ հովանա. և առ զպաղէկը քան զբակլա հատ մի՝ լեւած, և ձգէ 'ի ներս խառնելով և գոյնն տէս 'ի վերայ

ոսկուն բանի: Զլուքն ու զըսպիտաճն խառնէ՝ լալի է: Զառիկն և զեղդակն խառնէ՝ կանանչ է. նոյնպէս զժանկառն և զաֆրանն, Զլաճվարդն և զըսպիտաճն խառնէ՝ կապուտ է: Զլն. լուգի միայն դիր՝ կարմիր է: Այս դեղա ոսկոյ աղղ առնէ. իսկ լալուն ջուքն զլուքն դիր, կապուտին ջուքն ըզլաճվարդին դիր: Կանանչին լուգ զմուգն դիր: Զլն լուգին լուգ զլուքն դիր. իսկ լըքին ու վարդին՝ բաց սպիտակ դեղն է. կարմրին ու կանանչին՝ բաց դեղինն է: Զսպիտակն և զսիլիկն խառնէ՝ վարդադոյն է: Զկապուռչ փայտն խարտոցէ՝ և եփէ քաջ. և կիրն 'ի ջուրն լից որ Ը առվադի, և ըզլուրն այն խառնէ, և գողտրէ զլնչ որ կամիս ներկել կարմիր:

Այլ նշան լաճվարդի: Ա՛ռ զթթու նուան ջուրն և զլաճվարդն, և զկաղնի փայտի միւրի ջրովն 'ի վերայ սալին աղա, և զնուան ջուրն կաթ կաթ 'ի ներս կաթեցոյ. ապա 'ի վեր հան և մոխրի լրէն 'ի վերայ ամ, և թո՛ղ որ յիստաւ կի. ապա սաղմն տորթէ տաք ջրով՝ 'ի ներս կաթեցոյ, և այն մոխրի ջրովն աղա լաւ. ապա 'ի քարտէն ամ, տաք ջրով տորթէ. ժանկառն զաֆրանի ջրովն տորթէ և սաղմ արկ ջրով, պարզէ և զրէ:

Թխար. թէ ուղես որ մուծ գայ զպղնձքն քիչ լից, էթէ բաց՝ զպղնձքն շատ լից, ապա քամէ 'ի բարակ մաղ փամ կտաւով, և լից յապիկի պնակ. և ըրգէ ամր և չորացո, և երբ ուղես 'ի վերայ սալին տաղ և սաղմով գրէ »:

« Այլ աղչ դարձեալ: Ա՛ռ զբաղամ փայտն և մանրէ տրվով և 'ի ջուրն դիր թրվուր աւր մի. և եփէ թէ նաւար ուղես՝ քիչ եփէ, և թէ թանձր՝ նա շատ եփէ. յետոյ լից 'ի ներս լուծի և հետ զգոյն տէս 'ի յեփելն. թէ ուղես որ պարզ լինի ու դրմդէ և պայծառ որպէս սրսցեցն, նա հանց թող. և թէ ուղես ծիրանի աննման և գեղեցիկ՝ նա կրի ջուր և կալէքարի ջուր խառնէ՝ 'ի ներս ըստ չափոյն և հետ զգոյն տէս, երբ հաւանիս՝ նա զարմանա »:

« Խրատք զանազան դեղոց: Ա՛ռ զիսպիտաճն, աղան մանր՝ որ այլ կարիք չունենա, և զընդակն սակաւ մի խառնէ 'ի ներս. զան ալ աղա և սաղմով տորթէ. լինի գոյն լաճվարդի. զընէզն սակաւ մի խառնէ 'ի հետ ժանկառն, 'ի լնէն՝ բընաւ ջուր մի լնէր 'ի վրան, քացախ լից և ապա սաղմէ, և թո՛ղ որ ցամաքի, և յետոյ ջուր լից և զրէ. զընէին աղա, քիչ մի լնէզակ 'ի հետն աղա լինի կանանչ »:

վասն լաճվարդի լուսնալոյ: Ձլաճ, վարդն յառաջ ան՝ ի հաւանն... աղէկ, ապա սպիտակ սոսինձն ՚ի թրջոց անձ և տաքոյ, և հետ զփրփուրն անդիլը ՚ի վայր՝ որ նստի. ապա զքացախն քաւմէ և թող որ ցամաքի, ապա զծոր մեղրըն տրորէ քամէ՝ ջրով ՚ի յապիկի քասա. և լաւ տրորէ. և ապա այդ մեղրովդ հան զլաճվարդն ՚ի վերայ մարմնառ սալին ու աղան քաւ՝ որ այլ կարիք չունենա, ապա հան ՚ի յապիկի քասա, ջուր անձ և ձեռքդ զարկ՝ որ քամի, ապա զպախրի լեղին ջրով արո. բէ և ՚ի վերայ անձ լից, և այնով գրէ:

Վասն բատանա ինեւոյ: Ջրատանն ՚ի տեղին քարին մէջէն ան. և աղա քաւ, ձկան սոսընձի ջրով խառնէ՝ և գրէ. և երբ գրել լինիս կամ ծաղկե՛ն՝ այլ կրկին սազմի ջուր կամ սպիտակ սոսընձա. ջուր ՚ի վերայ գնա, և ապա զոսկին ՚ի վերայ գիր, և այդ է:

Դարձեալ վասն պատկերադեղի հան. դերձի: Չսպիտաճն սակաւ զընջուֆր ու լուք կաթեցոյ՝ մարմնադեղ է. ՚ի լաճվարդի յաստառն լուք խառնէ՝ ծիւրանի է. ՚ի զնջուֆրն սպիտաճ խառնէ՝ այլազուն է: Ի ջնարակն կանանչ խառ.

նէ վասն եղիայի Բովաննու և ճգնաւու, րաց հանդերձին, և ՚ի գոյն խաւափայտին. և սպիտաճն՝ սակաւ թուխ խառ. նէ ՚ի գոյն կատուի և ագուաւի, դիւի և այլ վերերաց: Իսկ թուխ՝ որ վասն ծաղկի տունես, զփիճի կամ զուռի գործելին լեսէ, սամլով յարոյ, և ապա խառնէ: Ջնջուֆրն ու զթուխն խառնէ՝ մազի և հերաց դեղ է: Թէ զկարմիրն շատ խառնես՝ նա խարտէշի գոյն է, և հրեշտակի թեի է: Դարձեալ ծիրանի ներկեն՝ լուքն քիչ լեղակ խառնէ ու ղիր, և բացատ նորին, զբաց լալին ղիր: Այլագոյն ՚ի ներս զնջուֆրն ղիր և բացատ նորին զսպիտաճն: Բովհաննու, եղիայի հանդերձին՝ զլեղակն ղիր և բացատ զառկին, Չգոյն մեմունին և կատուին և զագուաւին ՚ի ներս զթուխն ղիր, և բացատ զսպիտաճն: Իսկ զա. մենեսեան ըստ իւրաքանչիւր գունից առանձնականի՝ քաւ լեսէ, և ապա խառնէ, սաղմով յարոյ և թող որ ցա. մաքի, և վերատին սաղմալով յարոյ և բան տար:

Ի ձվի սպիտակուցի զնաւսր ջուրն բամբակով քամէ, և զլուքն նովին ջր. րովն¹ . . . :

¹ Մինչև ցայս վայր օրինակս մեր. որ է փոքրագիր պատառիկ մի բամբակէ թուղթ քանի մի թերթից, պակաս յառաջ և ՚ի վերէ, սխաւադիր՝ որպէս երևի ՚ի հատուածոյ աստի՝ զոյր վրիպանն աւելորդ վարկաք ուղղել, կամելով իմն տալ ճշակ եղանակի գրութեանն. միջին-բոլորագրով է գրուցեալ, բաց ՚ի կցուածոյ միջանկեալ բանիցն՝ զորմէ ՚ի վեր անդր ՚ի ծանո.

թութեանն: Թուի սա պատառիկինչ ընդարձակագոյն և ս բանից՝ մանրամասն աւանդութեանց զարուեստէ գունեւոյ և ոսկենիչ գորշմելոյ ըզծաղկադիրս և զզարգս ձեռագիր մատենիցն, յորս ոչ անշան և մերքս նախնի արուեստաւորք՝ այսօր փայլեն իւրեանց սեփական բնիկ յատկութեամբ ՚ի միջի ժամանակակից արուեստաւորքն յուսաց և լատինաց: